

Najbar-Agičić prikazuje promjene koje su zadesile poljsko školstvo nakon 1999. godine kako bi ukazala na važnost upoznavanja hrvatskih stručnjaka s iskustvima u drugim državama.

— **Marta Fiočić**, mag. hist./mag. ethno. et anthrop.

Kroz svijet filma

Srđan Segarić, *Zelići — carski tiskari,*

HRT, 2011., 29 min.

Dokumentarni film *Zelići – carski tiskari*, urednika i redatelja Srđana Sergara, prikazuje specifičnu i, za povijest hrvatskih zemalja, poprilično dramatičnu tematiku iseljavanja hrvatskih žitelja i općeljudske težnje za boljim životom u periodu turbulentnog i dinamičnog 19. stoljeća. Tematika filma obrazložena je mikrohistorijskim mikropovijesnim i makrohistorijskim kontekstom, čime mogući opseg publike kojoj je film namijenjen, dobiva na zavidnoj širini.

Makrohistorijski kontekst filma prikazuje razvoj svjetskog ekonomskog sistema i globalnog tržišta kroz povećani industrijalizacijski zamah čija je posljedica, kao potisni, ali i privlačni čimbenik, povećanje migracijske aktivnosti svjetskog stanovništva, napose onoga iz ekonomski siromašnijih i poslovnim mogućnostima oskudnijih krajeva.

Opis teškog ekonomskog stanja u Dalmaciji, za potrebe dokumentarnog filma analizira jedan od dvaju gostujućih povjesničara, dr. sc. Ljubomir Antić. On dodatno pojašnjava motive i ključne faktore iseljavanja stanovništva iz Dalmacije. Osim ekonomskih i demografskih razloga (zaduženost dalmatinskog seljaka, borba usmjerena protiv biljnih bolesti koje nanose velike štete urodu, veliko povećanje stanovništva koje nije u skladu s tendencijom rasta gospodarstva i industrijskog razvoja), dr. sc. Ljubomir Antić posebno naglašava važnost političkih razloga, prije svega neravnomyerne zastupljenosti u obnašanju vlasti i opće ograničenosti političkih prava, zbog čega emigranti sebe više nisu doživljavali samo emigrantima čiji je motiv migracije isključivo ekonomski, već i političkim emigrantima.

Drugi gostujući povjesničar dr. sc. Vjeran Kursar, ujedno i autor scenarija, opisuje situaciju u kojoj se nalazilo Osmansko Carstvo tijekom 19. stoljeća. Zamah modernizacije koji je zahvatio europske zemlje prisilio je Osmansko Carstvo na nužnost provođenja političkih, administrativnih i gospodarskih reformi. Izjednačenje nemuslimana

s muslimanima u pravnom smislu i dozvoljen ulazak nemuslimana u državne službe te općenito liberalizacija države, djelovali su iznimno poticajno na useljavanje europskih emigranata. Tragedija Prvoga svjetskog rata nije zaobišla ni Osmansko Carstvo čije će državno ustrojstvo, nakon *Velikog rata*, postati republičko pod vodstvom Kemala Atatürka.

Mikrohistorijski kontekst koji je ujedno primarna osnova ovoga filma, a nadopunjava ga makrohistorijski okvir, opisuje razvoj jedne grane dalmatinske obitelji Zelić čiji je predak Antonio Zelić, zbog raznih ekonomskih i političkih faktora, bio primoran napustiti Dalmaciju 1840. godine i uputiti se u potragu za boljim životom izvan svoje domovine. Isprava iz župnog ureda Brele sugerira da je sudjelovao u hrvatskom narodnom pokretu, zbog čega Antonio Zelić nikako nije bio običan emigrant. Ono zbog čega Antonio Zelić odudara kao emigrant nije samo njegova politička baza, već i činjenica da je svoju sreću odlučio potražiti, za razliku od većine iseljenika, na Istoku u Istanbulu, prijestolnici Osmanskoga Carstva.

U Istanbulu Antonio Zelić zapošljava se u litografskoj tiskari jednog poznatog francuskog tiskara gdje stječe potrebno iskustvo za osnivanje vlastite tiskare 1855. godine. U poslu koji postaje obiteljskim, pomažu mu njegovi sinovi zbog čega tvrtka dobiva naziv *Zelić i sinovi*. Ubrzo Zelićeva tiskara postaje jednom od najpoznatijih u čitavom Osmanskom Carstvu. Knjige se tiskaju na gotovo svim svjetskim jezicima i pismima. Politika sultana Abdula Hamida II. koja je težila modernizaciji obrazovnog sustava uvelike je djelovala poticajno na razvoj tiskare. Antonio Zelić bio je također zastupnik američkih i europskih tvrtki koje su se bavile prodajom litografskih strojeva te je njegov značaj za razvoj tiskarstva u Osmanskom Carstvu iznimno značajan. Tiskara je počela širiti svoju djelatnost osnivanjem dodatne tiskare. Kvaliteta Zelićeva rada potvrđivana je brojnim međunarodnim priznanjima i nagradama. Različite oblike priznanja tiskara je dobila i od pape, sultana i perzijskog šaha te srbijanskog kralja. Nakon smrti glave obitelji Antonija Zelića, tiskarsku aktivnost jednako uspješno nastavit će njegovi sinovi. Tiskari će pred sam Prvi svjetski rat biti dodijeljeno tiskanje osmanskog novca što dovoljno govori o ugledu koji je tiskara imala u Osmanskom Carstvu. Poslije Prvoga svjetskog rata, obitelj Zelić podijelit će se na dvije grane, od kojih će svaka imati svoju tiskaru. Prva tiskara pod nazivom *Braća Zelić* radit će uspješno do kraja 1930-ih godina, a druga tiskara pod nazivom *Andrij Zelić i sinovi* do 1960. godine. Velik broj članova obitelji Zelić otići će u emigraciju, napose u Španjolsku, Grčku i Italiju.

Naime, autori filma stupit će u kontakt s praunukom jednog od sinova Antonija Zelića koji će dati osnovne informacije o trenutačnom stanju obitelji Zelić. Iz njegova intervjua paradoks je vidljiv upravo u tome što su članovi obitelji Zelić u drugoj polovici 20. stoljeća emigrirali iz Istanbula zbog istog razloga zbog kojega je i Antonio Zelić emigrirao iz Dalmacije u prvoj polovici 19. stoljeća, a to je potraga za boljim životom.

Što se ostalih komponenata tiče, film *Zelići – carski tiskari* obiluje fotografijama najistaknutijih članova obitelji Zelić i prikazuje mnoštvo djela (knjiga, razglednica, slika) tiskanih u Zelićevoj tiskari tijekom stoljetne aktivnosti.

Zaključno, riječ je o vrlo zanimljivom dokumentarnom filmu. Tematika emigracije, koju film obrađuje kroz mikrohistorijski kontekst jedne iseljeničke obitelji, zanimljiva je ne samo sa stajališta jednog zaljubljenika u povijest, već i sa stajališta općeljudske težnje za ostvarenjem osobne sreće. Svaki će se gledatelj moći poistovjetiti s tom jednostavnom težnjom koja nas sve podsjeća da smo svi, u suštini svoje biti, jednaki.

— **Hrvoje Geljić** [povijest]

Benoît Jacquot, *Les adieux à la reine,*

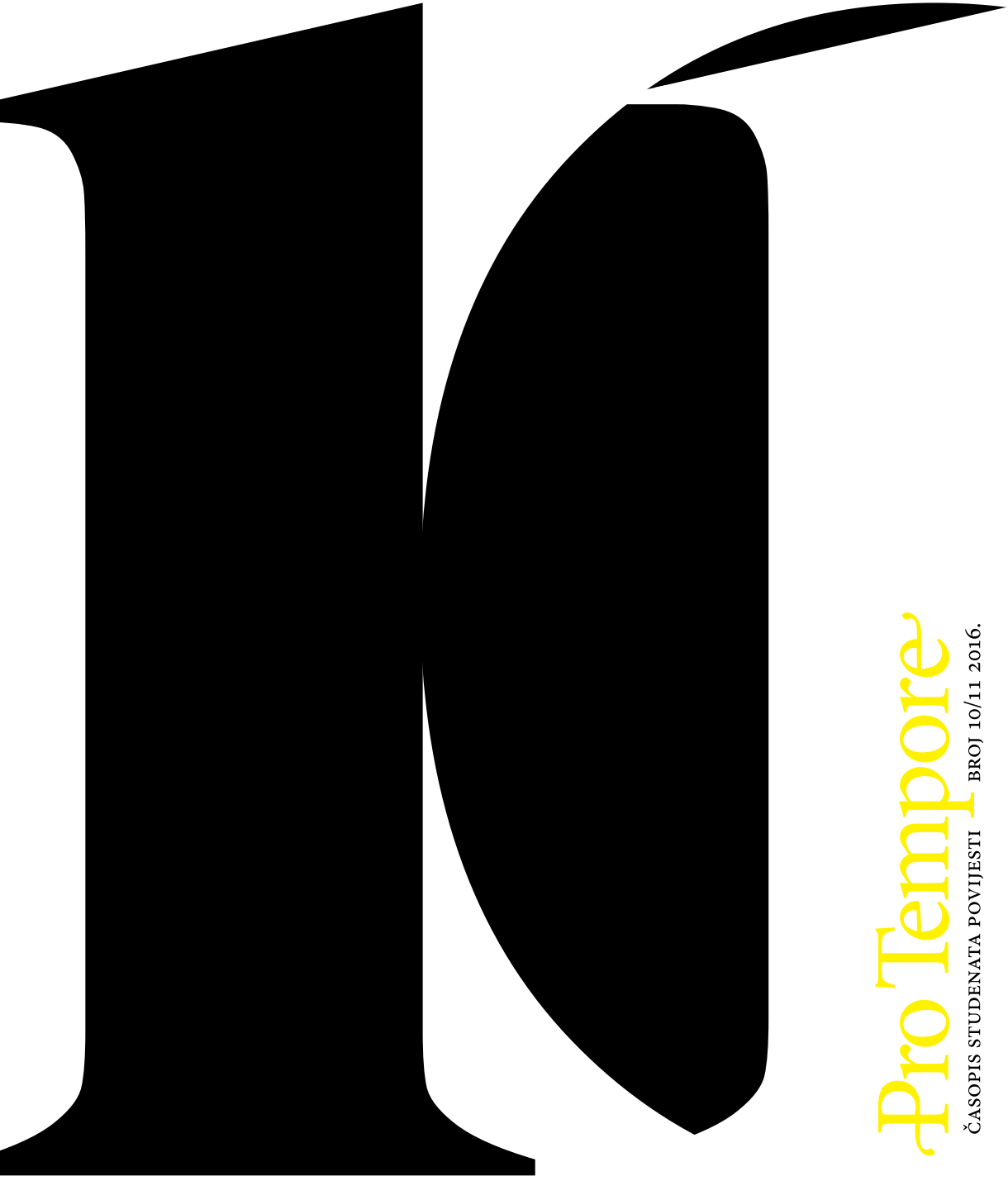
GTM Productions/Les Films du Lendemain,
2012., 100 min./

René Féret, *Nannerl, la sœur de Mozart,*

Les Films Alyne/CNC, 2010., 120 min.

Nova povijest — *nova kinematografija:* *na dvoru u Versaillesu*

Najnoviji film francuskog redatelja Benoîta Jacquota, *Les adieux à la reine* (2012.), koji se temelji na istoimenoj noveli Chantala Thomasa te film *Nannerl, la sœur de Mozart* (2010.) redatelja Renéa Féreta, povod su jednako koliko i poticaj za raspravu o odnosu Nove povijesti i

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com